

УДК 330.341.1

Гоменюк М.О.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту організації
Уманський національний університет садівництва*

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Обґрунтовано необхідність впровадження інновацій у сільськогосподарське виробництво. Проаналізовано досвід впровадження інновацій у ТОВ «Кищенці» Маньківського району Черкаської області. Запропоновано шляхи подальшого розвитку підприємства.

Ключові слова: інновації, впровадження, конкуренція, біогаз, інформаційне забезпечення.

Гоменюк М.А. ОПЫТ ВНЕДРЕНИЯ ИННОВАЦИЙ НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Обоснована необхідність внедрения инноваций в сельскохозяйственное производство. Проанализирован опыт внедрения инноваций в ООО «Кищенцы» Маньковского района Черкасской области. Предложены пути дальнейшего развития предприятия.

Ключевые слова: инновации, внедрение, конкуренция, биогаз, информационное обеспечение.

Homeniuk M.O. THE EXPERIENCE OF INNOVATION INTRODUCTION AT AGRICULTURAL ENTERPRISES

In the article the author proved the necessity of innovation introduction at agricultural production. The experience of innovation introduction of LLC "Kyschentsi" in Cherkassy Oblast has been analyzed. The ways for the development of the company have been suggested.

Keywords: innovation, implementation, competition, biogas, information support.

Постановка проблеми. Важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України є інноваційна модель розвитку. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі зумовлюється значною мірою широким впровадженням у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, стратегічна роль в якому належить інноваційній діяльності.

Результати впровадження інновацій відображаються у збільшенні обсягу продаж, зниженні собівартості продукції, зростанні фондоозброєності та продуктивності праці, підвищенні рентабельності роботи й інших виробничо-фінансових показників діяльності аграрних підприємств, а також соціально-економічного розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовні дослідження різних аспектів інноваційних процесів в аграрній сфері здійснені провідними вітчизняними вченими, а саме: В.Г. Андрійчук, А.П. Гайдуцький, О.І. Дацій [2], Л. Малюга [4] та іншими. Незважаючи на цінність проведених досліджень, ефективність інноваційної діяльності власне у сільськогосподарських підприємствах є сьогодні найменш вивченою.

Метою статті є обґрунтування необхідності впровадження інновацій у сільськогосподарське виробництво та аналіз передового досвіду у ТОВ «Кищенці» Маньківського району Черкаської області.

Вклад основного матеріалу. Однією з основних умов подолання наслідків трансформаційного спаду національної економіки, реалізації в сільському господарстві стратегії структурних реформ і оздоровлення підприємств, що мають низьку платоспроможність є запровадження інвестиційно-інноваційного механізму модернізації сільського господарства, орієнтованого на докорінне оновлення техніко-технологічного та організаційно-управлінського рівня виробництва. На жаль, діюча модель інвестиційного процесу в аграрній сфері економіки загалом продовжує залишатися деформованою і малоефективною,

такою, що характеризується відсутністю стійких джерел інноваційного зростання, хронічним дефіцитом фінансово-інвестиційних ресурсів, а також слабкістю та непослідовністю заходів державної аграрної політики в інвестиційній сфері. Це стримує процеси економічного оздоровлення фінансово неспроможних підприємств [1].

Інновації на сучасному етапі розвитку економіки України стають головним засобом збереження конкурентоспроможності і невід'ємною частиною підприємницької діяльності.

Стійкий розвиток виробництва у довгостроковому періоді залежить не стільки від ресурсних можливостей, скільки від інноваційного характеру підприємства в конкретній сфері. Суб'єкти реального сектора економіки звертаються до інновацій через необхідність не тільки підтримати прибутковість свого бізнесу, але й одержати конкурентні переваги на ринку.

Конкурентоспроможність залежить від вихідного стану суб'єкта господарювання, наявності ринкового попиту на його продукцію, можливості залучення фінансових ресурсів, рівня менеджменту. Водночас існує такий важливий аспект діяльності, як її інноваційний характер. Інноваційні зміни в бізнесі порушують збалансованість і рівновагу економічної системи, але створюють внутрішню енергію росту конкурентоспроможності, можливості переходу бізнесу в іншу якість.

Інноваційна діяльність здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво та соціальну сферу, яка охоплює випуск та розповсюдження принципово нових видів техніки та технологій, прогресивні міжгалузеві структурні зсування, реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат, фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у становищі виробничих потужностей; розробку та впровадження нової, ресурсозабезпечуючої технології, що призначена для поліпшення соціального та екологічного стану.

Великою проблемою аналізу стану інноваційної діяльності в сільському господарстві, є відсутність статистичної звітності. Звітність про кількість освоєних, впроваджених продуктивних та процесних інновацій, випуск інноваційної продукції, джерела фінансування інноваційної діяльності тощо подають лише промислові підприємства, що, на думку автора, є докорінно невірно. Це позбавляє можливості об'єктивного аналізу в цій галузі.

Нами проаналізований досвід впровадження інновацій у ТОВ «Кишенці» Маньківського району Черкаської області, засноване в грудні 2001 року. Загальна земельна площа товариства становить більше 13 тис. га. Кількість працівників становила 218 осіб, з них 176 осіб зайнято в рослинництві та 42 – у тваринництві.

У період з грудня 2001 року до листопаду 2002 року директором господарства був громадянин Німеччини Роман Курцен. У листопаді його замінив нідерландець Корнеліс Хузінка, який і керує товариством сьогодні.

Найбільшу питому вагу у структурі товарної продукції в середньому за 2009–2014 роки займала продукція рослинництва – 93,3%. У галузі рослинництва значну частку в структурі товарної продукції займають ріпак озимий, кукурудза на зерно – по 24,2% та 21,5%. Щодо тваринництва, то тут найбільша частка належить молоку – 5,7%. Відтак ТОВ «Кишенці» має зерново-технічний з розвиненим молочним скотарством виробничий напрям.

ТОВ «Кишенці» є прибутковим, має відносно стабільні показники ефективності використання основних виробничих фондів, у підприємстві є необхідні умови для подальшого розвитку і удосконалення.

Економічний ріст визначається кількістю і якістю природних і трудових ресурсів, обсягом основного капіталу і нововведеннями. Якщо кількісно співвіднести внесок різних факторів в економічний ріст, то очевидний висновок, що підвищення продуктивності праці є найбільш важливим фактором конкурентоспроможності підприємства.

Підвищення продуктивності праці у ТОВ «Кишенці» відбувається через впровадження наукової сівозміни, збалансування кількості органічних і мінеральних добрив, впровадження нових сортів і гібридів, закупівлі плеїнної худоби.

Зокрема, що стосується ріпаку (сортів Ексагон, HOLLi (High Oleic, Low Linolenic), які господарство почало вирощувати в 2012 році), урожайність цієї культури підвищилася на 15 ц/га. «Ексагон» – це універсальний гібрид для правобережної частини України. Завдяки комплексу господарсько-цінних ознак, зокрема високій стійкості до хвороб, є одним з найбільш популярних в Західній та Середньосхідній її частинах. Один з найкращих гібридів для високотехнологічного вирощування. Стабільно високий рівень врожайності з року в рік гарантує результат. Використання гібридів дає можливість скорочення норми висіву з 50–60 насінин на 1 м² (від 5 до 6 кг/га) до 40–50 насінин на 1 м² (4–5 кг/га).

З 2011 року ТОВ «Кишенці» вирощує новий сорт озимої пшениці – «Скаген» – цезимостійкий сорт якісної пшениці з високою урожайністю, дуже високою стійкістю до проростання в колосі і хорошою резистентністю до хвороб листків і колоска. Висота рослини – середня. Борошнистою росю, бурою іржею та фузаріозом уражається слабо. Середня урожайність становить 70 ц/га. Борошномельні та хлібопекарські якості – добрі та відмінні.

У 2010 році господарство почало вирощувати ВРХ. У ТОВ «Кишенці» вирощують ВРХ чорнорябої та червоно-рябої голштинської породи німецької та чеської селекції. В 2012 році було закуплено 576 голів племмолодняку для комплектації введеного в експлуатацію корівника (перша черга будівництва), з них 361 голова імпортової селекції (Чехія).

Продуктивність тварин є на високому рівні: середньодобовий приріст ВРХ становить 430 г, середньорічний надій на 1 фуражну корову – 7000 кг.

Жива маса дорослих корів – 600–650 кг, бугаїв – 850–1100 кг. Телиці при добрій годівлі досягають живої маси у 12 місяців 290–300 кг, у 18 – 400–420 кг, бугайці – відповідно 380–400 і 500–520 кг, маючи водночас задовільні м'ясні якості.

Господарство має в наявності один двохранний (для утримання корів) і один корівник чотирьохрядний (ВРХ на відгодівлі), три телятники по 300 голів для кожного. Доїльна зала «Ялинка» 2Ч14. Більшість процесів, пов'язаних з утриманням тварин, механізовані. Зокрема, господарство має в наявності кормороздавачі (2 шт.), транспортери для видалення гною.

Таблиця 1
Основні показники продуктивності корів ТОВ «Кишенці»

№ п/п	Показник	Значення
1.	Поголів'я ВРХ, голів	1500
2.	Середній добовий надій на корову, кг	25
3.	Вміст жиру, %	3,6
4.	Вміст білка, %	3,1
5.	Кількість соматичних клітин, тис/см ³	246
6.	Кількість доїнь на день	2
7.	Довговічність корови, лактації	3–4
8.	Рівень вибраковки, %	20
9.	Випоювання телят, вид рідкого корму	незбиране молоко
10.	Вік при відлученні, тижні	7
11.	Рівень смертності, %	3

Система утримання – безприв'язна на глибокій солом'яній підстилці.

З даних таблиці 1 бачимо, що середньодобовий надій на корову становить 25 кг, жирність молока 3,6%. Рівень смертності не перевищує 3%, рівень вибраковки – 20%.

Важливе значення для продуктивності дійного стада має раціон, його збалансованість всіма необхідними компонентами та складовими, адже від надоїв буде залежати прибуток підприємства. Товариство має достатню кормову базу для підвищення продуктивності тварин. Щорічно заготовлюється в межах 300 тонн сіна, 3200 тонн сінажу, 5000 тонн силосу, що становить 11 ц та 148 ц на 1 корову.

Щодо наявності техніки, то на балансі ТОВ «Кишенці» 6 зернозбиральних комбайни John Deere, 2 бурякозбиральні комбайни, трактори Case-XTL350, навісні пневматичні сівалки Fastliner серії 100 (французької фірми Kuhn), які працюють за технологією мінімального обробітку ґрунту і пневматичні сівалки мінімального циклу підготовки ґрунту Speedliner. Техніка має супутникову навігацію Greenstar, автопілот Trimble, кондиціонер, рацію, холодильник, комп'ютерне управління.

Для подальшого впровадження інновацій у виробничу діяльність, керівництвом товариства розгля-

дається питання застосування біогазової установки (планується збільшення поголів'я ВРХ до 4000 голів) для виробництва біогазу та органічних добрив.

Утилізація гною на тваринницьких комплексах дозволяє не лише вирішувати екологічні проблеми, а й створювати додаткову статтю прибутку для господарства завдяки виробництву цінного біодобрива, що особливо актуально у контексті ситуації, яка склалася на ринку мінеральних добрив останнім часом.

У разі використання біодобрив замість мінеральних урожайність ґрунтів підвищується на 30–50%.

В результаті переробки гноєвої маси за допомогою БГУ у ТОВ «Кишенці» отримують 3 основні продукти – біогаз та знезаражений гній (рідка та тверда фракції).

Таблиця 2

Основні техніко-економічні показники використання БГУ ТОВ «Кишенці»

Назва показників	I рік реалізації проекту	II рік реалізації проекту	III рік реалізації проекту
Об'єм виробництва, т	23400,00	28080,00	33696,00
Товарна продукція в діючих цінах, тис. грн.	3225,21	3954,50	4859,04
Чисельність промислово-виробничого персоналу, осіб	4	4	4
Продуктивність праці на 1 працівника ПВП по товарній продукції, тис. грн.	806,30	988,62	1214,76
Собівартість товарної продукції, тис. грн.	583,24	634,61	917,09
Адміністративні витрати, тис. грн.	113,71	125,09	137,59
Чистий прибуток, тис. грн.	2139,91	2784,81	4859,04
Інвестиційні витрати, тис. грн.	1793,00		
Строк окупності, місяців	10,05		
Рівень рентабельності, %	366,90	438,82	529,83

Також планується:

- виробляти біогаз та отримати прибуток від його продажу;
- отримати прибуток від продажу вироблених органічних добрив;
- звільнення від виплат за утилізацію;
- заощадження за рахунок звільнення від виплат екологічних штрафів.

Розрахунки економічної ефективності цього проекту по виробництву органічних добрив та біогазу свідчать, що на основі виробничих потужностей ТОВ «Кишенці» реалізація цього проекту є доцільною.

У процесі впровадження інновацій у виробничу діяльність надзвичайно важливим є вдосконалення інформаційного забезпечення. Впровадження комп'ютерних технологій дозволяє не тільки значно спростити ведення інформаційних баз і знизити ймовірність виникнення помилок, а й запровадити нові методи підтримки ухвалення управлінських рішень на основі аналізу даних і, в підсумку, підвищити продуктивність праці.

Оскільки практично вся інформація про ресурси сільського господарства має просторову прив'язку, очевидно, що в якості базової інформаційної техно-

логії найкраще використовує геоінформаційні системи. Насправді, головна перевага сучасних засобів побудови ГИС – в їх відкритості та сполучуваності з іншими інформаційними технологіями та системами обробки даних. Причому масштабованість рішень ESRI дозволяє використовувати різні продукти одного сімейства на різних рівнях управління.

Для створення і ведення карт і баз просторових даних сільськогосподарського призначення ТОВ «Кишенці» можна запропонувати сімейство продуктів ArcGIS. Це три додаткових модуля – модуль просторового аналізу Spatial Analyst, модуль геостатистичного аналізу Geostatistical Analyst і модуль обробки знімків Image Analysis для Arc GIS (від компанії Leica Geosystems GIS & Mapping, LLC).

Перші два дозволяють відновлювати картину просторового розподілу показників (наприклад, агрохімічних) по точкових вимірам, а також дослідити залежності між різними показниками, що впливають на продуктивність сільгоспугідь. Відмінність геостатистики від традиційних статистичних методик в тому, що тут враховується просторовий аспект досліджуваних явищ. Можна виявляти не тільки тимчасові, а й просторові тренди, враховувати вплив і взаємозв'язку різних факторів не тільки в тимчасовому, але і в просторовому контексті.

Висновки. Впровадження інноваційної продукції та технологій у сільському господарстві є актуальною проблемою на шляху до формування інноваційної моделі розвитку конкурентоспроможного сільського господарства України.

Аналіз досвіду господарської діяльності та впровадження інновацій у ТОВ «Кишенці» підтверджує, що інноваційна діяльність для сільськогосподарських підприємств є вимогою часу. Давня істина «Порятунок потопаючого – справа самого потопаючого» підтверджується. І що швидше власники і керівники підприємств усвідомлять конкурентні переваги, які отримують з використанням інновацій, то швидше сільське господарство України зможе вийти на новий рівень розвитку та прибутковості.

Основними напрямками інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що сприятимуть підвищенню їх економічної ефективності є:

- технологічні (розробка і впровадження якісно нових технологій виробництва і зберігання сільськогосподарської продукції, що характеризуються максимально корисним результатом; вдосконалення технологічних процесів з метою скорочення тривалості виробничого циклу переробки сільськогосподарської сировини при забезпеченні необхідної якості продукції; вдосконалення способів перевезень);
- асортиментні (розробка і виробництво екологічно безпечних продуктів масового споживання; підвищення споживчих якостей продукції; проходження сертифікації і стандартизації продукції);
- маркетингові (кон'юнктурні дослідження ринків збуту та виявлення нових споживчих сегментів, пошук і формування інформаційних баз даних про ринкове середовище та споживчі властивості товарів конкуруючих підприємств, пошуки партнерів по впровадженню і фінансуванню інноваційних проектів);
- інфраструктури (формування інституційних структур, що охоплюють весь цикл інноваційного супроводу виробничої діяльності від генерації нових науково-технічних ідей і їх відпрацювання до випуску і реалізації наукоємної продукції).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Світлишин І.І. Місце інноваційних процесів на сільськогосподарських підприємствах / І. Світлишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64.exe?.
2. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України / О.І. Дацій. – К. : ННЦ ІАЕ, – 2004. – 428 с.
3. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / Н.В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2011. – 504 с.
4. Малюга Л. Напрями удосконалення інноваційно-інвестиційного процесу в АПК / Л. Малюга // Формування ринкової економіки : зб. наук. Праць. Аграрна економічна освіта в розбудові конкурентоспроможного сільського господарства України. – К. : КНЕУ, 2009. – С. 247–251.
5. Павлюк І. Стівідсотковий українець із голландським паспортом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ridneselo.com/node/1178>.
6. Інтелектуальний капітал підприємств АПК в регіональній інноваційній системі : монографія / Г.В. Жаворонкова, В.О. Жаворонков, Д.М. Соковніна, Л.Ю. Мельник, М.О. Гоменюк / за ред. д.е.н Г.В. Жаворонкової. – Умань : Видавець «Сочінський», 2012. – 550 с.

УДК 330.331.1

Давлетбаєва Н.Б.

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту підприємства
Карагандинського державного технічного університету,
докторант
Тернопільського національного економічного університету*

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Розкрито теоретичні засади інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості та обґрунтовано необхідність активізації інноваційної діяльності у цій сфері. Розглянуто особливості продуктових, технологічних, маркетингових та організаційно-управлінських інновацій та їхній вплив на підвищення ефективності функціонування підприємства та конкурентоспроможності на ринку. Виявлені чинники інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, конкурентоспроможність, виробничі та збутові процеси, харчова промисловість, інноваційний потенціал.

**Давлетбаева Н.Б. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШ-
ЛЕННОСТИ**

Раскрыты теоретические основы инновационного развития предприятий пищевой промышленности и обоснована необходимость активизации инновационной деятельности в этой сфере. Рассмотрены особенности продуктовых, технологических, маркетинговых и организационно-управленческих инноваций и их влияние на повышение эффективности функционирования предприятия и конкурентоспособности на рынке. Выявлены факторы инновационного развития предприятий пищевой промышленности.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, конкурентоспособность, производственные и сбытовые процессы, пищевая промышленность, инновационный потенциал.

Davlietbaieva N.B. THEORETICAL BASIS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE FOOD INDUSTRY

The article describes theoretical principles of innovative development of the food industry and the necessity of intensification of innovation in this area. The author considered the features of product, processing, marketing, organizational and managerial innovations and their impact on improving the functioning of the company. She identified the factors of innovative development of the food industry.

Keywords: innovation, innovative activity, competitiveness, production and marketing processes, food industry, innovative potential.

Постановка проблеми. У сучасних умовах вільної конкуренції та динамічного розвитку бізнесу, для того, щоб зайняти передові позиції на ринку підприємства харчової промисловості зіштовхуються з необхідністю впровадження у свою діяльність інноваційних технологій з метою організації ефективних виробничих, організаційних та збутових процесів. Сьогодні умови, в яких функціонують підприємства харчової галузі України, не сприяють повною мірою їх розвитку та зростанню рівня конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках. Тому перегляду потребують підходи до формування системи інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості. Необхідність пошуку нових інноваційних інструментів розвитку підприємств обумовлена постійним зростанням внутрішньогалузевої конкуренції, зміною споживчого попиту, низьким рівнем інноваційності харчової продукції. Оскільки

сучасному споживачу постійно пропонується широкий спектр товарів, які швидко змінюються та вдосконалюються, не використовуючи на максимум свій інноваційний потенціал, виробник ризикує втратити конкурентні позиції на ринку. Актуальність статті полягає у тому, що розвиток харчової промисловості неможливий без розробки концептуальних ідей та рішень, спрямованих на підвищення виробничих потужностей та рівня конкурентоспроможності підприємств цієї сфери. Тому їх перехід на інноваційну модель розвитку дозволить оптимізувати не лише виробничі та збутові процеси, але й підвищить ефективність діяльності усіх структурних підрозділів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблематики інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості в умовах постійно зростаючої конкуренції на внутрішніх та зовнішніх ринках присвячені праці багатьох вітчизняних та